

Belgische vervolging van schendingen internationaal humanitair recht blijft omstreden

De Belgische wet uit 1993 voor de bestraffing van personen die zich niet in België bevinden en die verdacht worden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid of oorlogsmisdaden buiten het Belgische grondgebied begaan tegen niet-Belgische onderdanen, had voornamelijk diplomatieke conflicten tot gevolg en bevorderde niet de internationale gerechtigheid. Er kon dan misschien een vervolging of een internationaal aanhoudingsbevel worden uitgevaardigd, bestraffing was uitgesloten. Onder meer omdat klachten tegen de Israëliëse premier Sharon en tegen oud-president Bush sr. tot spanningen leidden, werden de mogelijkheden onderzocht om de jurisdictie terug te schroeven. Het resultaat is de wet die op 23 april jl. werd aangenomen. Deze wet lost echter lang niet alle problemen op.

De nieuwe wet beperkt de mogelijkheid om door een klacht met burgerlijke partijstelling de strafvordering aanhangig te maken tot gevallen waarin er wel enige band met België bestaat. Blijkens art. 7, §1, tweede lid van de gewijzigde wet is dat het geval *hetzij* wanneer België over territoriale rechtsmacht beschikt (het misdrijf werd in België gepleegd), *hetzij* wanneer extraterritoriale rechtsmacht kan worden geput uit een toepassing van het actief personaliteitsbeginsel (de vermoedelijke dader heeft de Belgische nationaliteit) dan wel uit een 'verruimde' toepassing van het passief personaliteitsbeginsel (het slachtoffer is een Belg of heeft gedurende minstens drie jaar zijn verblijfplaats in België), *of nog* wanneer weliswaar geen van voormelde jurisdictie-aanknopingspunten geldt maar de vermoedelijke dader zich in België bevindt. In het laatste geval blijft er dus ruimte voor toepassing van het universaliteitsbeginsel via klacht met burgerlijke partijstelling door de benadeelde persoon, ook al is deze geen Belg of verblijft deze niet gedurende drie jaar in België, zij het niet langer ongelimiteerd, zoals in de aanvankelijke wet.

Toch gaat ook de nieuwe wet nog steeds veel verder dan het *gemeenrecht* inzake extraterritoriale rechtsmacht. Een klacht door een benadeelde die de Belgische nationaliteit heeft of sinds drie jaar in België verblijft tegen bijvoorbeeld een buitenlands militair of buitenlands politicus die geen functionele immuniteit geniet, kan ook nu nog leiden tot de 'oude' diplomatieke problemen. Daarom is de ergernis van de VS

niet ongegrond, al zal het veelal niet tot een bestraffing komen.

Bovendien kan ook nog altijd de *federale procureur* een strafvordering instellen op grond van het universaliteitsbeginsel, ook al bevindt de vermoedelijke dader zich niet in België. De wetswijziging van 23 april 2003 heeft slechts aan bûrgers het recht ontnomen zulks af te dwingen. Wanneer bij de federaal procureur een klacht wordt ingediend, is deze zelfs verplicht de strafvordering aanhangig te maken, tenzij bijvoorbeeld 'uit de concrete omstandigheden van de zaak blijkt dat deze, in het belang van een goede rechtsbedeling en het respect van de internationale verplichtingen van België, aanhangig zou moeten worden gemaakt bij de internationale rechtscolleges, hetzij voor een rechtscollege van de plaats waar de feiten zijn gepleegd, hetzij voor een rechtscollege van de staat waarvan de dader een onderdaan is of van de plaats waar hij kan worden gevonden, en dat voor zover dit rechtscollege bevoegd, onafhankelijk, onpartijdig en billijk is' (art. 7, §1, derde lid, onder 4°).

Al met al toont de klacht die namens twintig slachtoffers onder de nieuwe wet in mei jl. werd ingediend tegen de Amerikaanse generaal Tommy Franks, aan dat de gewijzigde wet nog steeds ruime actiemogelijkheden voor slachtoffers biedt, zelfs al is dat via de 'omweg' van de federale procureur.

TROEFKAART

In enkele gevallen (art. 7, §§ 3 en 4) kan de minister van Justitie echter de strafvervolging overdragen aan een andere staat, voor zover de wetgeving van die staat het recht op een billijk proces waarborgt of de procedure gevolgd voor het rechtscollege van die staat dat recht niet kennelijk miskent. Daarna kan de zaak worden onttrokken aan het Belgische rechtscol-

lege waarbij ze aanhangig was. Exit zaak, en diplomatieke problemen opgelost. Dát is de nieuwe troefkaart die de regering in heikele zaken, zoals die tegen generaal Franks, kan spelen, en in casu gespeeld heeft. Absolute zekerheid dat van dat recht wordt gebruik gemaakt in zaken die lastig liggen aan de andere kant van de oceaan, is er overigens niet. Theoretisch blijft de mogelijkheid van een ongelimiteerde uitoefening van universele jurisdictie open.

Veel verstandiger, rechtlijner, duidelijker ook, ware geweest – en zou zijn – om de wet van 1993 nog verder terug te schroeven, en de eis te stellen dat de verdachte in België moet worden gevonden of, fundamenteler nog, door de unilaterale aanspraken op universele bevoegdheid eenvoudig te laten varen. Definitieve exit diplomatieke problemen, zónder (de perceptie van) politieke inmenging in lopende gerechtelijke procedures.

(Prof. dr. Gert Vermeulen,
hoogleraar strafrecht Universiteit Gent)

De volledige beschouwing die dhr. Vermeulen voor het Advocatenblad schreef is te vinden op www.advocatenorde.nl onder 'publicaties'.

Voor de Wet Internationale Misdrijven die de Nederlandse Eerste Kamer twee weken geleden heeft aangenomen, op grond waarvan misdrijven tegen de menselijkheid, waar ook ter wereld gepleegd, in Nederland kunnen worden vervolgd, geldt als voorwaarde dat de verdachte zich op Nederlands grondgebied moet bevinden. Statenregeringsleiders en ministers van Buitenlandse Zaken zijn bovendien van vervolging uitgesloten zolang zij in functie zijn. Op deze wet komen we binnenkort in dit blad terug. (red.).

Juristen op het Binnenhof

Het actiecomité 'Recht voor Iedereen' heeft verleden week woensdag 5000 protesthandtekeningen overhandigd aan de Tweede Kamer. Voorafgaand aan het kamerdebat over de rechtshulp demonstreerden sociale advocaten en medewerkers van Bureaus

Rechtshulp opnieuw tegen de plannen van minister Donner voor stelselwijziging in de gefinancierde rechtshulp. Na het kamerdebat is nog onduidelijk wat er precies met de plannen zal gebeuren. De Tweede Kamer praat er na de zomer over verder.